

TĚLOVÝCHOVA A SPORT JAKO POLITIKUM V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

Jana Mezerová

Marek Waic, *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*, Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Praha 2016.

Tělovýchova a sport jsou fenomény, které v interakci s dalšími společenskými a politickými jevy vytvářejí značně zajímavé konstelace. Organizovaná fyzická aktivita vede často ke vzniku soudržných společenství. Jejich veřejná prezentace může být zdrojem značného společenského vlivu. Skrze tělovýchovu a sport lze rovněž propagandisticky působit na široké masy. Tělovýchovné a sportovní klání je současně prostorem pro soupeření na různých úrovních – individuální, nacionální či mezinárodní. Jmenované aspekty lze uchopit a použít jako politický nástroj, a právě to se snaží Marek Waic postihnout v práci *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*.

Tělesná výchova a sport a jejich propojení s polickou scénou mladé československé republiky jsou autorem primárně nahlíženy skrze jednotlivé tělovýchovné korporace. Do problematiky tak čtenář vpadne trochu překvapivě, bez jednotícího rámce, obsažnou kapitolou věnovanou České obci sokolské. Nicméně načít téma ze „sokolského konce“ má i svou nespornou výhodu v tom, že jde také o chronologický a jaksi i symbolický počátek. Mimo to, že je Sokol nejstarší „domácí“ tělovýchovnou organizací, jejíž kořeny spadají do 60. let 19. století, je také úzce spojen se vznikem Československa. Sokolové se účastnili příprav k vyhlášení samostatnosti a napomáhali nastolit řád v počátečních zmatcích, které provázely vznik nového státu. Jejich pozice byla pak v Československu skutečně výjimečná, neboť těžila z těchto zasluh.

Sokol se profiloval státotvorně a demokraticky a snažil se o přísně nadstranický postoj. Přesto disponoval značným společenským i politickým vlivem. Ten ovšem neměl korporátní, ale personální povahu. Vedle sokolů-jednotlivců, kteří se přímo angažovali ve stranických aparátech, zde byly také mnohé osobnosti se značným morálním kreditem a významnými kontakty na politické špičky.

Zcela jinak se ve společenském i politickém životě nově vzniklého státu etablovala dělnická tělovýchova. Původní jednotná sociální profilace se již před první světovou válkou rozštěpila nacionálně. U obou dělnických tělocvičných organizací, českého Svazu dělnických tělovýchovných jednot (DTJ) a německého Arbeiter-Turner Bund (ATB), později Arbeiter Turn- und Sportverband (ATUS), byla navíc záhy narušena komunistickou opozicí. V případě Svazu DTJ to vedlo k rozkolu a odštěpení Federace dělnických tělovýchovných

jednot (FDTJ). Všechny tři jmenované organizace byly součástí stranických struktur. ATUS a Svaz DTJ spojovaly sociálně demokratické postoje. Zatímco německý ATUS byl v duchu sociálnědemokratické orientace zaměřen internacionálně, český Svaz DTJ akcentoval státotvornost. Naopak FDTJ, později Federace proletářské tělovýchovy (FPT) se stejně jako KSČ stavěla ke státu negativně.

Za jednu z nejzajímavějších částí práce považují kapitolu věnovanou turnerství. Vystihuje plasticky proměnu původně měšťanské organizace na politický nástroj ovlivňující široké masy. V této proměně byl klíčovým poválečný pocit frustrace, jež prožívalo německojazyčné obyvatelstvo Československa, a následná generační výměna. Deutscher Turnverband (DTV) sehrál významnou roli při vytváření jednotného postoje československých Němců, jenž vyvrcholil v konstituování Sudetendeutsche Heimatfront (SHF), později Sudetendeutsche Partei (SdP) Konrada Henleina. Snaha o vybudování jednotné identity, jež měla vytvořit také jednotnou politickou frontu, vedla i v DTV k opuštění demokratických postupů a uplatnění principu vůdcovství. V tomto smyslu je osud DTV dalším specifickým příkladem propojení sportovní organizace s politickou stranou.

Ve druhé polovině práce se autor místy odpoutává od líčení činnosti jednotlivých organizací a volí širší perspektivu. Tématem, které si vyžádalo takový pohled, je v první řadě reprezentace. Do této problematiky se promítal zejména národnostní konflikt. Jestliže se totiž Československo i na mezinárodní scéně profilovalo jako národní stát, komplikovalo to do jisté míry postoj menšin právě k reprezentaci. Československý občan jiné než československé národnosti snad mohl reprezentovat stát, ale obtížně se ztotožňoval s reprezentováním československého národa.

Nejvyšší formou reprezentace byla nepochybně účast na olympijských hrách. Olympismus je v rámci práce pojednán jako specifická forma mezinárodní diplomacie. Do této kategorie spadá zejména nenaplněná iniciativa, aby se Praha ucházela o uspořádání olympijských her a uspořádání olympijského kongresu.

Na pole aktivit jednotlivých tělovýchovných a sportovních organizací vrací znovu čtenáře kapitola o nenacionalistických a nepolitických německých organizacích a sportovcích v Československu. Z těch, jež byly vázány na politické strany, šlo o již zmíněný ATUS a Christlich-deutsche

Turnerschaft (CDT). Zastřešující organizace německých sportovců v Československu Deutsche Hauptausschuss für Leibesübungen (DHL) sice zachovávala nadstranícké postoje a na její půdě bylo až do poloviny 30. let možno organizovat spolupráci českých a německých spolků, avšak její výhradní zaměření na oblast sportu ji také limitovalo v jejím vlivu. Nemohla soupeřit se vzestupem popularity DTV, jenž v propagandistické kampani nabízel nejen sport, ale komplexní sjednocující názorový postoj pro veškeré německojazyčné obyvatelstvo Československa.

Poslední kapitola se znovu vrací na obecnější rovinu a je věnována přístupu státu a jeho úřadů k podpoře tělovýchovy a sportu. Ta však s ohledem na mnohé problémy mladé republiky nepředstavovala prioritu. Klíčová byla samozřejmě otázka financí, což autor trefně vyjádřil i v jejím názvu kapitoly (Vůle dobrá, kasa prázdná). Ani etický a výchovný potenciál a dokonce ani nesporný propagační a propagandistický úspěch některých tělovýchovných akcí se nestal dostatečným impulzem pro širší podporu.

Na závěr bych ráda zmínila zajímavá témata, která Waicova práce otevřela a jež by si podle mého názoru zasloužila podrobnější rozpracování. V případě detailnějšího zkoumání vazeb československých sportovních organizací na mezinárodní struktury (Sokol jako výsostně česká organizace s „vyzařováním“ do zahraničí – Sokol Paříž, američtí sokolové; internacionalismus levicových organizací a účast na nadnárodních strukturách LSI, RSI; kontakty českoslo-

venských turnerů a sportovců s organizacemi v Německu), je do značné míry limitujícím faktorem dostupnost pramenů.

Jiná je situace týkající se tématu brannosti, na něž Marek Waic ve své práci mnohokrát narazil a které přesto i nadále považuji za nosné a dosud nevyčerpané. V každé z uvedených organizací existoval alespoň dočasně plán na využití tělovýchovy a sportu pro zvýšení branných dovedností jejich členů, nebo byly přímo vytvářeny paramilitantní skupiny. Postoj státu, případně představitelů armády k těmto aktivitám byl obvykle rezervovaný, v případě že se stavěly proti integritě republiky, represivní.

Jako poslední téma, jež se ve Waicově práci letmo objevuje a které by podle mého názoru stálo za další rozvíjení, zmíním práci s mládeží u jednotlivých organizací, případně proměny metodiky školního tělocviku.

Ač nerada, musím závěrem poukázat na poněkud ledabylou redakční práci. V textu zůstalo poměrně velké množství překlepů a chyb, zvláště v německých výrazech a jménech. V očích čtenářů to zbytečně shazuje odbornou kvalitu textu, která tkví zejména v neotřelém pohledu na politickou scénu první republiky. Studie je poutavým obrazem, jehož autor docílil tím, že na plátno první republiky skrze prisma tělovýchovy a sportu promítnul nejsilnější dobové činitele, kterými byly zejména sociální otázka a nacionalismus. Tímto obrazným vyjádřením na závěr skládám malou poklonu autorovu neotřelému vyjadřovacímu stylu.